

“La millor venjança ha estat la independència”

El ministre d'exteriors de Timor Est i premi Nobel de la pau, José Ramos-Horta, parla dels reptes del seu país, de les noves relacions amb Indonèsia, de la justícia i la impunitat: També parla de la importància del paper que ha tingut l'ONU al Timor, com a exemple d'èxit del multilateralisme enfront de l'unilateralisme preconitzat per alguns sectors del Govern dels EUA.

José Ramos-Horta és el ministre d'Exteriors del primer estat del tercer mil·lenni: Timor Oriental. El 1996, quan ja feia vint-i-un anys que els indonesis havien ocupat a sang i foc el seu país, li van concedir el premi Nobel de la pau, juntament amb el bisbe timorès Ximenes Belo, per la seva tasca de difusió internacional del conflicte. Aquest reconeixement, la fi de la guerra freda i la desfeta econòmica d'Indonèsia van accelerar la independència del país. El 1999 els ocupants marxaven, també a sang i foc, i s'hi instal·lava l'ONU per conduir la transició.

Fa unes setmanes Ramos-Horta va passar per Barcelona en un acte organitzat per la recentment creada Casa Àsia, per explicar un passat de lluita, però també un present d'esforços per consolidar-se. També va aprofitar per oferir-se com a plataforma de la península Ibèrica a Àsia. No en va han reconegut com a llengües oficials el tetum, per a l'interior del país, i el portuguès, per a les relacions exteriors. Un reconeixement que també s'ha fet per mantenir la identitat del país: “Sense colonització portuguesa no hi hauria poble timorès.” Ramos-Horta també va assegurar que no serien un problema per a la regió, en referència al fet que no encoratjaran l'independentisme en els altres conflictes d'aquest tipus que té plantejats Indonèsia a Aceh i Papua Occidental.

—Quins reptes té el seu país?

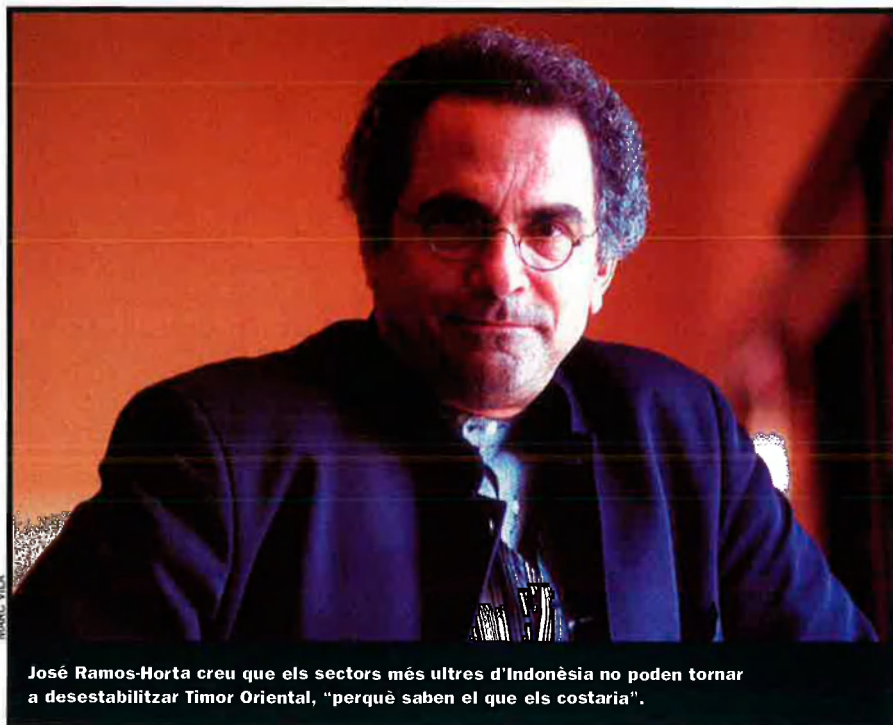
—**Dos, un de nacional i un altre d'internacional. En el pla nacional, la creació de llocs de treball a través d'in-**

fraestructures públiques i inversions estrangeres, per fer front a l'atur i la pobresa, i garantir l'estabilitat social. En el pla internacional, continuar el procés de diàleg i normalització de relacions amb Indonèsia. No és un procés fàcil, ja que hi ha forces venjatives a Indonèsia, que no obliden la humiliació que van patir en ser rebutjats de Timor Oriental. Tot i que la presidenta d'Indonèsia, Megawati Sukarnoputri, ha demostrat una gran capacitat de reconciliació, una veritable visió d'estat en acceptar la nostra independència.

—Parlant de Sukarnoputri i dels sectors venjatsius, el passat 9 de maig a la ciutat fronterera de Tonobibi, es va fer una cerimònia d'inauguració d'un servei duaner on va ser present el primer ministre, Mari Alkatiri, de la part timoresa; i de la part indonèsia, a més del general William da Costa, hi havia Camilo Dos Santos, acusat de diverses matances l'any 1999. Aquests sectors encara poden fer mal a Timor?

—**Dur un assassí com a part de la delegació va ser una falta de tacte de la part indonèsia. És un dels fets que no he entès dels indonesis. Jo mai no avergonyiria el meu país associant-lo amb figures sinistres assassines. És el mateix cas, per exemple, que si a Colòmbia el president es presentés al món acompanyat de Pablo Escobar. Vaig sentir pena per una societat i un país que no sap distingir entre assassins i gent bona.**

—I creu que aquests sectors encara poden fer mal a Timor?

MARC VILA

José Ramos-Horta creu que els sectors més ultres d'Indonèsia no poden tornar a desestabilitzar Timor Oriental, "perquè saben el que els costaria".

—Crec que no, perquè saben el que els costaria, al seu país, si intentessin desestabilitzar Timor Oriental. Nosaltres, en vint-i-cinc anys, hem provat que quan és necessari lluitar amb les nostres forces —i mobilitzar les nostres forces internacionals—, ho fem. Per això la meua recomanació és que acceptin la branca d'olivera que els estem i que continuem aquest esforç de diàleg per a la normalització de les relacions entre els nostres països. Però si ells no ho volen i prefereixen una altra opció, els diem: el món existeix després d'Indonèsia. Encara que siguem veïns.

—Creu que aquests sectors són els mateixos que fomenten la violència interreligiosa a les illes indonèsies de les Moluques?

—Sí, són sectors que no estan interessats en les reformes de les forces armades i la democratització d'Indonèsia, i que impliquen la pèrdua dels seus monopolis econòmics. Aquestes forces que han fet de tot per desestabilitzar Indonèsia i justificar la seva influència a l'exèrcit.

—Un dels fets que més van sorprendre de la festa per la independència de Timor va ser el respecte amb què els timorencs van rebre la presidenta indonèsia, Megawati Sukarnoputri. A què es deu?

—A dos elements; d'una banda, que durant els vint-i-cinc anys de la nostra lluita mai no vam demonitzar Indonèsia com a poble ni vam manipular la religió com a arma de lluita [Indonèsia és majoritàriament islàmica i Timor és majoritàriament catòlic]. Sempre vam tenir la prudència de separar el poble indonesi del règim de Suharto, i mai cap civil indonesi no va ser mort per la lluita armada, ni cap esposa o fill de general indonesi. A més, durant les setmanes anteriors de la nostra independència, el nostre poble va seguir la polèmica que hi va haver a Indonèsia

“Sempre vam separar el poble indonesi del règim de Suharto, i mai cap civil indonesi no va ser mort per la lluita armada”

amb el tema de la visita que ens va fer Sukarnoputri. Per això va ser acollida amb calor, pel seu coratge en rebutjar totes les pressions dels grups que no volien que vingués. El nostre poble va revelar un cop més la seva maduresa i el seu sentit de la disciplina.

—Tinc entès que Sukarnoputri, en arribar a Timor, primer de tot va anar al cementiri de soldats indonesis morts en el conflicte.

—Ho entenem. Són indonesis que van morir a Timor per culpa d'una guerra imposada a ells pel règim. I ella havia de satisfer certs sectors indonesis. Hagués estat un error polític molt greu si no hagués anat al cementiri dels anomenats herois indonesis de Timor Oriental. Xanana Gusmao, el president, la va acompanyar i el meu Ministeri [el d'Exteriors] va ser el que va prendre la iniciativa de fer els treballs de reconstrucció del cementiri. Això no passa enlloc, que el país envaït i agredit sigui també el país que reconstrueixi el cementiri dels mateixos que van ser instruments de mort i ocupació. Però per a nosaltres el passat és passat, i ells són éssers humans, i la millor recompensa per al nostre poble és la llibertat. Davant d'això estem llestos per perdonar i oblidar.

—Oblidar també?

—No en el sentit d'oblidar els crims i el patiment, sinó en el sentit de posar a un costat l'odi i el desig de venjança. La millor venjança, si és que es pot usar la paraula venjança, és la nostra independència, que els que ens van traïr, perseguir i humiliar sentin i sàpiguen que es van equivocar i que Timor és lliure. Tant si els agrada com si no.

—L'ONU no ha aconseguit que hi hagi un Tribunal Internacional pels crims cometos a Timor, només un tribunal *ad hoc* a Indonèsia. Creu que la independència s'ha aconseguit a canvi de no poder dur els culpables a la justícia?

—Això no significa que haguem descartat la possibilitat d'un Tribunal Internacional per Crims de Guerra. Esperarem i donarem temps a Indonèsia per concloure el procés jurídic que estan fent. Si en els propers mesos la conclusió dels seus tribunals no és

creïble, serà responsabilitat del Consell de Seguretat, del secretari general de l'ONU, d'adoptar noves alternatives. No seria molt bo per a la credibilitat de l'ONU que els crims de guerra i contra la humanitat siguin oblidats. Per a mi, el major fet de justícia per al nostre poble és la nostra independència. El fet que hi hagi un judici contra els responsables de crims és quelcom, per a mi, que avui no és tan important, encara que seria bo per a la lluita contra la impunitat.

—En una entrevista que li vaig fer fa quatre anys, abans de la independència, vostè comparava Suharto i Milosevic. Ara Milosevic està sent jutjat al Tribunal Penal Internacional (TPI). Creu que algun dia passarà el mateix amb Suharto?

—Els crims comesos per Milosevic no són res comparats amb els crims comesos per Suharto. Aquest va presidir un règim que va dominar i massacrar milions de persones a Indonèsia, que va envair i ocupar Timor Oriental durant vint-i-cinc anys, va causar la mort de 200.000 persones innocents. Però ningú no està intentant fer justícia, la comunitat internacional té contracte de dur Milosevic al TPI, potser perquè l'ex-Iugoslàvia és un país petit, i no té el poder econòmic d'Indonèsia. Aleshores tots poden presentar-se com a lluitadors contra la impunitat, però n'hi ha altres que són més culpables que ell i que encara estan lliures.

—Tinc entès que el país té greus problemes en infraestructures, i també pel que fa als mitjans de comunicació.

—Tenim una gran dificultat i un gran repte que és la manutenció de la nostra televisió nacional. Els països donants volen imposar condicions per ajudar la televisió, volen que el govern no hi tingui cap intervenció. Però nosaltres estem determinats a mantenir la nostra televisió nacional, no sota el control del govern però amb la participació del govern en termes financers i de tenir un representant. Perquè si és un instrument nacional d'informació i educació, si del govern s'espera que tingui un paper central en l'educació, per què no s'accepta que el govern tingui un paper en la televisió nacional? No es pot entregar la ràdio i la tele-

José Ramos-Horta coneix de fa temps el diplomàtic català Francesc Vendrell, de qui diu que "es un home veritablement extraordinari".

visió nacionals a un grup totalment privat.

—Per què, com vostè diu, el cas de Timor transcendeix les fronteres del país i és un exemple per a l'ONU?

—En el sentit que, a Washington, hi ha hagut la tendència de privilegiar l'unilateralisme, deixant de banda l'ONU i altres institucions multilaterals de pau. Per contra, l'experiència de Timor, que ha estat un gran èxit de l'ONU, ha contradit aquest corrent de Washington. La qüestió de Timor

“No crec que a l'Afganistan hi hagi condicions per a una intervenció de les Nacions Unides, seria autodestructiu”

va provar que l'ONU, amb un mandat clar i ferm, pot veritablement ajudar comunitats, nacions en transició, en *postconflictum*, pot veritablement ajudar a construir un estat, un país.

—El cas afganès seria el cas contrari?

—Sí. Jo no crec que a l'Afganistan hi hagi condicions per a una intervenció de l'ONU, seria autodestructiu. D'una banda, no hi ha una cohesió nacional, una voluntat nacional de posar fi a la violència, i de l'altra, hi ha massa interessos estrangers, extraregionals i internacionals, cadascun pressionant i pressionant pel seu interès, com l'Iran, Aràbia Saudita, el Pakistan, Rússia, els Estats Units... L'ONU estaria allà com una joguina. Significaria una gran pèrdua de credibilitat per les Nacions Unides.

—Creu, doncs, que el que s'ha fet era el correcte, l'Aliança formada pels EUA?

—Sí, estic d'acord en l'Aliança contra el terrorisme. No crec que sigui possible lluitar contra el terrorisme a través del diàleg, sinó que és necessari l'ús de força eficaç i professional. Els grups terroristes són summament arrogants i reivindiquen per a ells el monopoli de la veritat; justament per això no crec que sigui possible el diàleg.

—En la festa de la independència de Timor van convidar, com ho va fer l'ONU, el diplomàtic català Francesc Vendrell. Quina valoració fa de la seva tasca i la seva persona?

—El conec des de fa quasi trenta anys. És un home d'una gran integritat moral i política, un veritable funcionari internacional, que creu en els ideals de l'ONU. Ha de ser un veritable orgull per a Catalunya i Espanya. Sempre tindrà un lloc molt central en el nostre país i el nostre cor, ja que el seu paper en la qüestió de Timor va ser determinant. Espero que l'ONU sàpiga aprofitar la seva experiència per continuar els seus esforços en altres qüestions, també a l'Afganistan. Les parts en conflicte el respecten, perquè saben que no és un oportunista. És un home veritablement extraordinari.

Oriol Cortacans